

# Muséerna åt folket — än en gång

De två första delarna av professor Andreas Lindbloms »Sveriges Konsthistoria» (Nordisk Rotogravyr 1944, 16 kr. pr del) anmälades för ett par år sen i denna tidning under rubriken »Muséerna åt folket», som jag mycket hade valt för det förträffliga illustrationsmaterialets skull. Sådana intresserade som inte kunde tänka sig att kyska omkring till Stockholm, Göteborg, Malmö eller de många småstäderna, landskyrkorna, privatsamlingarna och arkiven hade nämligen här ett slående vackert fotograferat och reproducerat åskådningmaterial, beledsagat av en välskriven, både upplysande och sammanfattande text. De första delarna ledde från hedenhörs fram till Gustav Vasa och från Gustav Vasa fram till Gustav III.

Med den nu utkomna tredje och sista delen (1946, samma förlag och pris) har det 1000-sidiga verket förts fram från Gustav III ända till de yttersta dagarnas helige — t. o. m. 40-talisterna finns i förbigående omnämnda som parallellfenomen till vissa radikala drag i modern bildkonst. Över huvud taget är allsidigheten kännetecknande för Lindbloms monumentalverk. Han sysslar inte bara med den bildande, d. v. s. bildskapande konsten och allt vad därtill hör: skulptur, arkitektur (även allmogearkitekturen har fått sin rundliga del), måleri och allsköns nyttokunst som silversmide och annat smide, keramik, textilier, möbelkonst, bokkonst etc. Han behandlar också de livsåskådningar och — låt vara i förbifarten — den litteratur och den musik som varit bärande för olika skeden. Det gör verket mera till en allmän kulturhistoria än till en konsthistoria i trängre mening. Man kan i detta se en glädjande tendens: jämsides med forskningens, även konstforskningens fortskridande specialisering, har ett behov av överblick, av att se saker och ting i stort gjort sig gällande. Med ett drastiskt ord av Elin Wägner säger också prof. Lindblom i en efterskrift att han de sista åren fått känna »tvånget att nöta tid och kraft på att arbeta sig igenom massor av sågspånshögar som representerar vetenskapliga gnagares flit». Hans egen framställning är levande — när den inte blir för sammanträngd.

Jämfört med de första delarna, som dock omfattar tjuugu sekler eller mer, ter sig materialet för den sista delen förkrossande. Den går visserligen bara ca 175 år tillbaka, men ju närmare vår egen tid vi kommer desto mera växer ämnet och desto svåröverskådligare blir det. Det första partiet av boken som behandlar s. a. s. definitivt historiska epoker, den gustavianska och Karl Johans-tiden, är visser-



Albin Amelin: I metallgjuteriet. Guache.

ligen fullt ut lika läsbart som tidigare, men när framställningen nalkas industrialismens smakförskämning och stilblandning, storsvikenheten på 90-talet och vår tids massproduktion av såväl konst som vackrare vardagsvara, tenderar texten ibland att bli en tröttsam uppräkningslista av namn, årtal och fakta. Eftersom det gäller ett populariserande arbete och eftersom namnlistorna kanske inom tio år ändå måste revideras grundligt, är det fråga om det inte hade varit lämpligare att släppa den detaljistiska metoden och skildra utvecklingen mera i fågelperspektiv men med rikare utblickar mot de ekonomiska och sociala bakgrunderna. Särskilt de senare kunde ge anledning till omvärderingar. Den omständigheten att de stora 90-talisterna, Zorn, Liljefors och Carl Larsson, blev så 'stora' förefaller mig till icke ringa del bero på — grosshandlarna som gjorde reklam av dem. Det ligger något av ett konstens baggböleri i detta avverkande av societetsporträtt och rävtavlor även om somt är bra. En analogi: på 1700-talet ansågs våra porträtterande målarturstar säkert till en början förmer än den blygsamt arbetande Martin. En eller ett par av de arma satar som arbetade i Zorns skugga kan gott komma att ersätta även honom i »det allmänna medvetandet».

Och här kommer vi fram till en av svag-

heterna i prof. Lindbloms framställning. Trots alla bemödanden om vetenskaplig opartiskhet i omdömet och trots alla de superlativa, berömmande eller i vart fall försonande ord han delar åt alla lika (även åt de konstnärligt om också inte konsthistoriskt betydelselösa), präglas den av en viss chauvinism. Vad han gått in för är, med stark betoning, att skriva en svensk konsthistoria. Men redan när han i inledningen, under flitigt begagnande av ordet svensk (kursiverat), söker förklara vad han menar med den saken, stöter han på svårigheter. Trots detta håller han även i fortsättningen fast vid det trånga kalifatrandet av svenskt-osvenskt. Ibland är »svenskt» något storvulet och slösande, ibland något fattigt sobert — det kan också bli något storvulet sobert och fattigt slösande. Jag betvivlar visst inte att prof. Lindblom har en stark känsla för vad svenskt är, men det envisa fasthållandet vid detta odefinierbara hindrar framställningen. Det kan ibland ta sig nästan groteska uttryck: vem är »svenskarastast», den gamle Fritz von Dardel, som importerades på Karl Johans tid, blomstrade under Karl XV:s och aldrig talade annat än bruten svenska, eller den unge Nils von Dardel, som var svensk herrgårdspojke

men för till Paris? Professor Lindblom finner emellertid att den förre »genom sina impressionistiska studieblad på ett intressant sätt fortsätter den sergelska traditionen» (han hade sett på karikatyrer i Frankrike), medan den senare betecknas som »alltid mer internationell dandy än svensk». Men i pariskretsarna hade Nils Dardel som konstnär fortfarande sin avvikande egenart och varför skulle det vara uteslutet att även svenskt herrgårdsliv kunde ha fostrat en sådan morbida egenart (tänk på Krusenstjerna)? Kanske anser prof. Lindblom också att färgbilden mot sid. 92, »Hagalundsgrabb» av Olle Olsson, är »svensk». Olle Olsson i all ära för övrigt, men vad är detta annat än en »blonderad» Modigliani? Sådana exempel skulle kunna mångfaldigas men låt oss inte förlora oss i detaljer. Summan av kardemumman är att Sverige hör och alltid hört till Europa, och det på sådant sätt att vi snarare varit tagande än givande.

Axel Strindberg har i sin »Stormaktsdröm och bondenöd» sökt dra upp nya, mer realistiska riktlinjer för en svensk kultursyn. Jag förmodar att vi sedan gammalt har något slags — f. ö. mycket germansk — mindervärdighetsbelastning i blodet, ty när vi råkar ut för någon som bara oförblommerat och frejdigt och utan vår egen lappsjuka går på (som Zorn eller Milles), då rycker det till i den gamle Karl

XII. För prof. Lindblom tycks det brännas en smula här. Men hans arbete är å andra sidan ett vackert exempel på vilken stor, ja, väsentlig plats också »bondenöden» lyckats tillkämpa sig i vårt konstmedvetande fr. o. m. romantikens dagar. Det är den andra brännpunkten. På sätt och vis bugar han åt båda håll, och hans omdömen, särskilt om nutida konstnärer, är ofta så inlindade att de kunde kallas »urbana». Man skulle på sätt och vis ha önskat sig ett mera personligt färgat efterord där han sade vad han verkligen tyckte om den svenska smakens — och osmakens! — utveckling genom tiderna, men som historiker är han försiktig general. I ett avseende säger han ordentligt ifrån, det sker i kapitlet om nutida arkitektur och stadsplanering. Han beklagar exempelvis Gärdesbebyggelsen i Stockholm, och med all rätt — när dessa för ögonblicket lyxiga hus blir halvgamla kommer det hela att te sig tristare än någon Vasastad. Han beklagar »statens snålhet» som ju bl. a. yttrat sig i en för medborgarna säkerligen

kostsam juridisk dragkamp mellan stat och stad. Och nog tycker man att det hela skulle ha kunnat rättas till på annat vis — det är mot tomtjobberiet och kåk-kapitalismen man hade bort vända sig, säkert hade det kommit även estetiska hänsyn till godo. Detta är ett kapitalet som det är tråkigt att läsa därför att ämnet är stött och blött till leda, men nog är det nyttigt och det borde kunna stämma en och annan kommunalman — inte bara städernas — till eftertanke i denna tid av grändrivningar och provisorier.

Det är, med alla reservationer, förvånande hur mycket värdefullt material prof. Lindblom lyckats stuva in även i denna sista del och verket som helhet kan rekommenderas som uppslagsbok. Och vad bildmaterialet beträffar kan inte nog framhållas, att för alla dem som inte kan komma till museerna är detta ett museum som kommer till dem. I förhållande till utstyrelsen är priset verkligen lågt satt och varje del, men kanske särskilt de båda första, ger full valuta.